

EL RAiS de la GEC

per Josep M. Ainaud de Lasarte

Que ningú no s'alarmi, en llegir un títol tan estrany. Parlem de Ramon Aramon i Serra i de la Gran Enciclopèdia Catalana, una obra monumental de la qual ell va ser un col·laborador excepcional.

Signava les seves aportacions amb les inicials R. A. i S. (Ramon Aramon i Serra), però els joves hi trobàvem una semblança amb la paraula àrab *rais*, que vol dir *dirigent*, molt d'acord amb la seva manera de ser.

Ramon Aramon i Serra va ser, tota la seva vida, un enamorat de la llengua catalana i n'hauria estat un dels millors estudiosos si no fos que la guerra del 36, de mal record, l'allunyà de l'ensenyament (havia fet de professor en el modèlic Institut-Escola del Parc, de la Generalitat). Format a Alemanya (dominava la llengua alemanya perfectament), era un investigador nat; tingué també la sort de treballar al costat de Pompeu Fabra. L'any 1942, en ple genocidi franquista contra la llengua i la cultura catalanes, Ramon Aramon reconstituí en la clandestinitat l'Institut d'Estudis Catalans, amb Puig i Cadafalch, Eduard Fontseré i Lòpez-Picó, després de consultar els altres membres que eren a l'exili. Al mateix temps reprenia els Estudis Universi-

taris Catalans, oasi de cultura enmig del desert franquista.

Gràcies a Ramon Aramon, l'Institut d'Estudis Catalans tornà a reunir-se, a treballar, a convocar el seu Cartell de Premis. Aramon va conèixer millor les sinistres oficines de la policia barcelonina que les aules de la Universitat, les quals li foren tancades. Mantenia el caliu de la llengua catalana amb els seus joves alumnes dels Estudis Universitaris Catalans, al voltant de la taula de casa seva, acompanyats per la seva muller, l'alemanya Hilde Stein, que parlava un català perfecte. Aramon va donar testimoni de Catalunya a la Unió Acadèmica Internacional, que amb els anys arribaria a presidir, merescudament.

Era una persona obstinada, que no cedia en les seves opinions, les quals mantenia aferrissadament. Això li costà discussions amb altres filòlegs més dúctils, com Francesc de B. Moll, o tan obstinats com ell, com Joan Coromines. S'ha exagerat molt sobre aquestes diferències: van existir, és cert, però l'afecte que tots ells sentien per la llengua catalana passava per damunt de tot. Aramon era inflexible amb els "entregar", els "barco" o els "Instituts" que apareixien arreu de Catalunya. En aquells anys quaranta, Aramon creia que, si cedíem una mica, acabaríem cedint-ho tot. Per això, per a ell hi havia un sol *Institut*, el seu estimat Institut d'Estudis Catalans, que va acabar personificant i pel qual va deixar-ho tot: investigacions, ingressos econòmics (viví amb una sobrietat extrema), i fins i tot prescindí del reconeixement acadèmic i professional. L'acompanyava l'afecte fidel dels alumnes i de la família, i (no ho amaguem) la companyia d'uns purets que fumava amb delectació. Sabia agrair l'obsequi d'algun Montecristo o, fins i tot, d'un Cohiba, dels qui ja

no fumàvem però que desitjàvem veure'l feliç.

I va ser feliç, i així el recordo, sobretot durant els anys en què treballava a la Gran Enciclopèdia Catalana (GEC), primer al carrer de Provença i més tard a la plaça Adrià, a Barcelona. Allí parlava de tot amb tothom, rebia visites, amics i deixebles, revisava fitxes i millorava definicions i ortografies. Discutia mots arribats de les Illes, de la Franja, del País Valencià; fins i tot de l'Alguer. Posava en dubte mots estranys, trets de textos medievals, i refusava mots encara poc clàssics. Recordo que la paraula *bolígraf*, quan ja feia anys que la fèiem servir, no li agradava gens.

A la GEC era el principal assessor lingüístic; allà va retrobar-hi un fidel deixeble: en Jordi Carbonell, director de l'obra i el seu amic fidel tota la vida.

La seva signatura (RAiS) en les fitxes era considerada com el *nilhil obstat* per a tirar endavant. N'és un bon testimoni l'amic Josep M. Ferrer.

Amb l'anomenada *transició*, Aramon va veure reconeguts públicament els seus mereixements. La Generalitat de Catalunya li atorgà la Creu de Sant Jordi i, més tard, la Medalla d'Or. Òmnium Cultural (d'on fou un membre actiu de la Junta Consultiva) el nomenà Premi d'Honor de les Lletres catalanes. Però el seu temps era passat. Calia que l'Institut es renovés a fons.

Ara és fàcil criticar l'obra de la Gran Enciclopèdia Catalana, però podem afirmar, rotundament, que, si no la tinguéssim, mancaria algun element fonamental de la nostra cultura. I això va ser possible gràcies a persones com Ramon Aramon i Serra, que, després d'una llarga vida dedicada a la llengua catalana, ens ha deixat. Que descansi en pau, perquè s'ho té ben guanyat. ♦